

Landsbygd i centrum

Nr: 3
Oktober 2020

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Livsmedelsförsörjning – lärdomar under pandemin

Hur kan vi främja våra vilda
Pollinatörer?

Retrout
Arbete över
gränserna värnar
fisken och
fisketurismen

**INVENTERING AV
ROVDJUR**

Landsbygd i centrum

UTGIVARE & REDAKTION

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Karin Haglund (bild och form)
Ylva Berry (projektledare, bild och form)
Christina Fagergren (grafisk form)

PRENUMERATION

Om du vill få **tidningen** i din brevlåda eller det **elektroniska nyhetsbrevet** till din e-post tecknar du en kostnadsfri prenumeration via [Länsstyrelsens webplats](#).

KONTAKT

Länsstyrelsen Stockholms växel
Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med
010-223 10 00
Landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om stöden i SAM-ansökan
0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa
010-223 11 20, telefontid vardagar 9-12

Vid rovdjursangrepp på tamdjur
Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnumret är öppet dygnet runt.

FRAMSIDESBILD

Ingmar Eriksson

TRYCK

AJ E-Print AB

Länsstyrelsen
Stockholm

LEDARE

Satsning på landsbygden

Detta år har vårt land och hela världen genomgått den mest omvälvande perioden i modern tid. Aldrig någonsin har en hel värld stannat av och stängts ner på det sätt vi nu fått uppleva. I pandemins spår har många människor arbetat från sina hem eller sommarstugor. Pendling in till staden har minskat, resor utomlands har uteblivit och människor har i sommar upptäckt den svenska naturen, semesterat hemma, handlat i gårdsbutiker och REKO-ringar.

Landsbygden har fått en ökad betydelse i vårt samhälle och inte minst har inhemsk livsmedelsproduktion blivit mer angelägen. Behovet av ett fungerande livsmedelssystem i både freds- och orostid har blivit mer aktuellt än någonsin. Pandemin har belyst många viktiga frågor. I en enkät till landsbygdsföretagare i Stockholms län var det uppenbart att samverkan med andra aktörer och förmågan att ta snabba beslut har varit avgörande framgångsfaktorer i företagandet. Läs gärna mer om enkäten på [sidan 20](#).

Samhället har satts på prov och många frågor är kvar att lösa även efter pandemin. Vår syn på arbete kommer sannolikt att för alltid ha förändrats och var arbetet utförs kanske spelar mindre roll i de fall administrativa uppgifter ska utföras. Behovet av fungerande bredbandsuppkoppling i hela landet har blivit en allt viktigare fråga för att människor ska kunna arbeta varsomhelst. Bredbandsutbyggnaden i vårt län pågår för fullt men än finns det så kallade "vita fläckar" kvar. Det är glädjande att regeringen i höstens budget på olika sätt satsar på landsbygden, bland annat genom stöd för utbyggnad av bredband och ett kraftfullt landsbygdsprogram.

Trots den negativa påverkan på människors hälsa, ekonomi och på samhället i stort, som pandemin fört med sig, så har den samtidigt skapat andra förutsättningar och möjligheter för landsbygden och för människor i allmänhet. Många människor har genom ändrad arbetssituation till exempel tagit tillfället i akt och skaffat en efterlängtd hund eller katt.

Efterfrågan har varit så stor att tillgången på valpar och kattungar uppfödda i Sverige inte räckt till. Det har medfört en ökad införsel av djur från andra länder. I flera fall har det uppdagats att djuren varit uppfödda i så kallade valpfabriker och varit utsatta för långa transporter och dålig djurmiljö. Därtill medför införsel av djur en risk för olika smittor. Läs mer på [sidan 23](#) om vad du bör tänka på innan du köper valp och var noga med var du köper ditt djur ifrån!

Njut av höstens alla färger
och ha en skön läsning!

Stockholm
Ulrika Lundberg
Landsbygdsdirektör

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen Stockholm till dig som är aktiv på länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lantbruk, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Foto: Länsstyrelsen i Stockholm

Foto: Mostphotos

Foto: Mostphotos

Foto: Anneli Ohrström

Innehåll

- 4** Hundar, kameror och DNA teknik – så går det till när rovdjuret inventeras
- 7** Tider och regler för årets jakt
- 8** Fritidsodlingen frodas i stad och land
- 11** Svenska Högarna är Sveriges största marina naturreservat och nationalpark i Nämndöskärgården
- 12** Retrout – arbete över gränserna värnar vår fisk och fisketurism
- 15** Vattenbufflar – Nya naturvårdare i Fysingen
- 16** Bin och människor – en fråga om tjänster och gentjänster
- 18** Livsmedelsförsörjning i kris? – Lärdomar från pandemins första månader
- 21** SAM-info
- 22** Djursidorna
- 24** Nytt om övergången till nästa landsbygdsprogram
- 25** Lär dig mer! – kompetensutveckling för antbrukare och landsbygdsföretagare
- 28** Hur ska skarven i Stockholms län förvaltas?

Hundar, kameror och DNA teknik – så går det till när rovdjuren inventeras

När man tänker på inventering av stora rovdjur går ofta tankarna till snötäckta vidder och långa strapatser på skidor i jakten på spårstämplor efter varg, lo och järv. Alltmer snöfattiga vintrar har lett till att rovdjuren inventeras på helt andra sätt idag. Nuförtiden är kameror, DNA-teknik, specialiserade hundar och allmänheten de viktigaste verktygen.

Text: Eva Hedberg Foto: Länsstyrelsen i Stockholm

Sverige har åtagit sig att ha livskraftiga rovdjursstammar, både enligt EU-direktiv och svenska lagar. Men exakt hur många rovdjur vi ska ha, var de ska få finnas och hur stammarna ska förvaltas är långt ifrån alla eniga om. Rovdjursförvaltningen ska med andra ord ta hänsyn till många olika faktorer; rovdjurens bevarandestatus, tamdjur, lagar och konventioner, människors möjlighet till jakt och friluftsliv, ekonomi med mera. Med tanke på de faktorer som ska vägas in är det inte

konstigt att besluten som fattas inte alltid upplevs som passande av alla.

VIKTIGA BESLUTSUNDERLAG

Inventeringarna av de stora rovdjuren syftar till att ta reda på hur många rovdjur som finns och var de håller till. Resultaten ligger till grund för beslut om jakt, skadeförebyggande åtgärder och ersättningar till samebyarna för skador på renar. Det är länsstyrelserna som ansvarar för att inventeringarna genomförs. I arbetet tar vi hjälp av Svenska Jägare-

förbundet och ideella organisationer som Naturskyddsföreningen och Svenska Rovdjursföreningen. Viltskadecenter granskar inventeringarna och Naturvårdsverket fastställer resultaten varje år.

EN LÅNG SÄSONG

Att spåra rovdjur är en tidskrävande uppgift. Det kan krävas åtskilliga dagars spårning för att särskilja individer och revir. Inventerings-säsongen börjar första oktober och sträcker sig ända till sista mars för

Mikael Fransson och Tezla på DNA-sök

varg. Lodjur inventeras innan brunsten och slutdatum är därför redan sista februari. I norra Sverige genomförs inventering av varg och lodjur framförallt genom spårning på snö och med hjälpmedel som skoter och skidor. I Stockholmsområdet är cykeln ett bra hjälpmedel.

// När tamdjur gått igenom stängsel och man misstänker att orsaken är rovdjur kallas vi in

Eftersom björnen ligger i ide på vintern, så räknas de med hjälp av spillningsinventering på hösten. Inventeringen för björn görs i olika län varje år. I Stockholms län genomfördes den senaste björn-inventering 2017. Då visade det sig att vi hade två björnar i länet. Som komplement till inventeringarna genomför Svenska Jägareförbundet årligen ”björnobsen”, vilket är en sammanställning av björn-observationer under första älgjaksveckan varje år. Björnobsen används inte för att göra en uppskattning av den totala björnpopulationen, utan används för att få en bild av stammens utveckling.

Spår av lodjur.

Golden retrievern Tezla är en av landets tio besiktningshundar.

TEZLA - ROVDJURSHUND I STATENS TJÄNST

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan några år tillbaka en fyrbent medarbetare. På enheten för natur- och viltärenden jobbar nämligen Tezla, en av landets tio besiktningshundar. Tezla, som är av rasen Golden Retriever, började sin utbildning vid 12 veckors ålder. Besiktningshundar utbildas och kvalitetssäkras av Viltskadecenter i samarbete med Scandinavian Workingdog Institute och Skandinaviska björnprojektet. De flesta hundförare är fältpersonal anställd vid länsstyrelsen. Besiktningshundar kan följa spår mycket

noggrant. De kan dessutom, med mycket stora krav på säkerhet, söka spår som är upp till 24 timmar gamla i miljöer med störningar i form av levande och eventuellt döda tamdjur.

– När tamdjur gått igenom stängsel och man misstänker att rovdjur är orsaken kallas vi in, säger Mikael Fransson, som är ägare till Tezla och rovdjurshandläggare på Länsstyrelsen.

När ett hundekipage kallas till en sådan plats förväntas hunden markera eventuella in- och utspår (till och från hagen) av varg, lodjur eller björn. Spåren ska sedan kunna följas så att man kan hitta spårstämplor, hår eller spillning.

Rovdjur i länet

I Stockholms län hittade vi tre familjegrupper av lodjur förra inventerings säsongen. En familjegrupp är en hona med hennes unge eller ungar. En av dessa familjer rörde sig över gränsen till Uppsala. Då delar man den familjen med Uppsala län, så Stockholms officiella siffra blev 2,5 familjegrupper.

Det finns en vargfamilj söder om Stockholm i det som kallas för Sjundareviret. Där har det funnits vargfamiljer sedan 2015. I vintras fanns det två vuxna vargar och deras två valpar. Tidigare fanns det även ett revir vid Riala norr om Stockholm. Där har det på senaste år bara funnits enstaka vandringsvargar.

Både järvar och kungsörnar har träffats på i Stockholmsområdet, men hitintills har de bara varit på tillfälligt besök.

DNA-TEKNIK

DNA-prover från spillning och urin har blivit ett mycket viktigt redskap i inventeringsarbetet, särskilt under snöfattiga vintrar.

– Att leta DNA på barmark kan vara som att leta efter en nål i en höstack. Det är då Tezlas nos blir det bästa verktyget för oss. Med en hund som söker av terrängen sparar vi massor av tid i letandet efter DNA, säger Mikael Fransson.

Genom DNA-analyser kan man avgöra om en varg härstammar från en viss familjegrupp i den

skandinaviska populationen eller om det är en immigrant från den finsk-ryska populationen. Eftersom risken för inavel är stor för varg i Skandinavien är det viktigt att känna till varifrån olika vargindivider härstammar.

VILTKAMEROR – ETT ALLT VIKTIGARE HJÄLPMEDEL

Ny lagstiftning underlättar användningen av viltkameror och många privatpersoner har satt upp kameror vid åtelplatser och saltstenar eller liknande. Om man som

privatperson får bilder på rovdjur i sin viltkamera så kan de bidra till inventeringsresultatet.

– Vi kan nu använda viltkameror inom viltförvaltningen, vilket har gett oss helt nya möjligheter att följa och inventera viltstammarna, säger Mikael. De kan vara till stor hjälp i inventeringen av rovdjuren.

Allmänhetens rapporter är viktiga i inventeringsarbetet, inte minst när det gäller att upptäcka nya förekomster i områden där en rovdjursart inte funnits tidigare. ■

Du kan hjälpa till!

- Rapportera om du ser ett rovdjur, spår, foto eller spillning genom att rapportera via www.skandobs.se eller med hjälp av appen Skandobs Touch. På Skandobs kan du också se vad andra rapporterat.
- Ta ett foto där också en storleksreferens finns med på bilden.
- Notera var du befinner dig så du kan hitta tillbaka till spåret.
- Rapportera snabbt innan spåren försvinner!
- Rapportera in bilder från webbkameror.

Spår kontrolleras av en inventerare som har särskild utbildning för att tolka spår och spårtecken från rovdjur. Kontrollen är nödvändig för att observationen ska kunna kvalitetssäkras.

ibland kan det hända att Länsstyrelsen måste prioritera vilka rapporter som ska följas upp i fält. Det görs exempelvis utifrån information om förekomst sedan tidigare samt om snöförhållanden. Alla observationer har dock betydelse för helhetsbilden av var rovdjuren rör sig och är till stor hjälp när Länsstyrelsen ska prioritera områden i inventeringen.

Tider och regler för årets jakt

Årets jakt på kronhjort har startat och snart drar älgjakten igång. Jakttider för älg och kronhjort och fällavgifter för älg beslutas av Länsstyrelsen efter samråd med viltförvaltningsdelegationen. Här följer en sammanställning över jaktårets tider, regler och avgifter.

Text: Tobias Hjortstråle Foto: Mostphotos

Kronhjortsjakten pågår från den 16 augusti till och med den 31 januari. Denna vinter är planen att 188 kronhjortar ska fällas. Inom ett kronhjortsskötselområde jagas vuxna kronhjortar och kalvar enligt den skötselplan som finns.

Utanför kronhjortsskötselområdena finns det möjlighet att jaga kronhjortskalvar under en begränsad period. Det finns även möjlighet till skyddsjakt efter kronhjortskalv på enskilda initiativ enligt jaktförordningen, bilaga 4.

Älgjakten pågår från den 12 oktober till och med den 31 januari. I år vinter är planen att 1048 älgar ska fällas. Inom ett älgskötselområde och älglicensområde sker jakten enligt gällande skötselplan eller enligt den tilldelning som Länsstyrelsen har beslutat.

På registrerad mark får älgkalv jagas mellan den 12 och 16 oktober. Det finns även möjlighet till skyddsjakt efter älg på enskilda initiativ enligt jaktförordningen.

Alla älgar och kronhjortar som fälls ska rapporteras till Länsstyrelsen. För älgar ska även en fällavgift betalas. Årets fällavgifter har satts till 1000 kronor för en vuxen älg och 250 kronor för en kalv.

Mer information hittar du på Länsstyrelsens hemsida, www.lansstyrelsen.se/stockholm och på www.algdata.se ■

Fritidsodlingen frodas i stad och land

Visste du att trädgårdsarbete är den näst vanligaste fritidssysselsättningen utomhus efter promenader? Eller att hälften av alla svenska jordgubbar odlas i våra trädgårdar? Odlingsglädje är gemensamt vare sig vi bor på landsbygden eller i stan. Förutom att det är både avkopplande och hälsosamt är fritidsodlingen också en viktig del av vår livsmedelsförsörjning.

Text: Sara Norman och Karin Eksvärd

För många som bor i hus med trädgård är det en naturlig del av tillvaron att kunna gå ut och plocka egenodlad frukt, bär och grönsaker. Eller att bara njuta av vackra blommor och väldoftande buskar. Att få sköta om en trädgård och gräva i myllan är avstressande och välgörande för både kropp och själ. Ett ökat intresse för att odla sin egen mat är en trend som verkar hålla i sig, särskilt som frågan om livsmedelssäkerhet och självförsörjning kommit högt på agendan i och med Covid-19.

TRÄDGÅRD PÅ SMÅDALARÖ

Anneli Öhrström har en trädgård på Smådalarö där hon både odlar och har haft kurser för vänner och bekanta.

– Min trädgård betyder så mycket för mig. Den är min rekreation, där kopplar jag av och hittar energi. Att få stoppa fingrarna i jorden – då kan jag

förlora tid och rum. Det ger så mycket tillbaka, säger Anneli entusiastiskt.

Anneli berättar att hon nog lägger upp till en timme om dagen på sina odlingar året runt. Det finns så mycket att inspireras av, så mycket man kan testa och göra! Men hon poängterar att odla också kan vara enkelt. Alla kan ha ärtskott i köksfönstret eller, den som har en gräsmatta och gamla tidningar kan börja med att täckodla några potatisar. Bonusen är att det ger bearbetad jord att odla i till året därpå.

– När vi övertog en fantastisk trädgård var jag helt novis och ansvaret kändes tungt. Sen bestämde jag mig för att göra det på mitt eget sätt. Nu tror jag att gubben vi övertog trädgården från ler där uppe i sin himmel.

I sin egen trädgård jobbar Anneli på med att förlänga säsongen

och spara på vattnet. Hon täckodlar med fårull som sniglarna inte gillar, har ett växthus där plantor drivs upp tidigt och odlar kryddor och skott inomhus över vintern.

VINTERODLING

– Vinterodling är den nya grejen! Jag sår i augusti och lite senare för att ha portlak, rädisor, spenat och sånt sent på säsongen. Sen får små plantor övervintra i växthuset, så börjar de växa så fort vårsolen värmer.

Hon strör också frön på frusen jord och fördelar lite jord över. Då kommer växandet igång supertidigt.

– Det är bara att testa, säger hon. Det enda man riskerar är ju lite frön.

Bland grödorna i trädgården finns potatis, lök, rädisor, spenat, sparris, vinbär, amerikanska blåbär, blåbärstry, björnbär, massor av olika kål, bönor på längden och

För Anneli Öhrström på Smådalarö är trädgården en plats för rekreation och odlarglädje. Foto: Anneli Öhrström

Till vänster: Pakuna Smailovic visar stolt upp en av sina stora pumpor. Till höger: Pakuna och maken Hassan med sin nyskördade potatis.

Foto: Sara Norman

tvären, broccoli, äpplen, körsbär, plommon, pumpor, squash, hallon, sallat och mycket blommor.

Anneli avslutar med att lyfta glädjen i känslan av att få vara med i hela processen, från att ha pillat ner fröet, till att kunna skörda ett stort kålhuvud eller plocka en hel korg med bönor och så göra en maträtt av det. Eller odla något som inte går att köpa i Sverige.

– Tänk smaken av det hemodlade! Jag vet precis vad vi äter – det är en glädje, avslutar Anneli.

KOLONIODLING PÅ JÄRVAFÄLTET

För den som inte har tillgång till en egen trädgård kan koloniträdgård vara ett alternativ. I Stockholmsområdet finns omkring 10 000 kolonilotter, fördelade på 150 områden. Intresset för att odla är större än på länge och köerna för att få en odlingslott är ofta flera år. Katja Jassey och Lena Israelsson, erfarna koloniodlare och initiativtagare till nätverket Orten Odlar, går runt bland odlingarna i Lilla Rinkeby Fritidsträdgårdar på Järvafältet i Stockholm.

– Idag råder en enorm brist på odlingslotter! Trots att Stockholms befolkning växer har det inte upprättats några nya koloniområden sedan Årstafältet invigdes 2003, säger Katja.

STOR KUNSKAP I KOLONIOMRÅDEN

Orten Odlar drog igång 2018 och är del av ett större nätverk som arbetar för att det ska bildas fler kolonilotter och för att sprida odlingskunskap. Framför allt vill de lyfta fram all den mat som odlas i stadens förorter och uppmärksamma det mathantverk som finns bland odlarna.

– Det finns så mycket odlingskunskap och erfarenheter i koloniområdena. Det borde satsas mer resurser på att förvalta och lyfta fram dem, säger Katja.

Vid entrén till odlingsområdet träffar vi systrarna Pakuna Smailovic och Hayria Lemes. De har varsin odlingslott intill varandra och håller som bäst på att ta upp den sista potatisen för året. Deras makar Hassan och Ejub är också med och gräver i den tunga lerjorden. Skörden har de lagt upp på en duk på trätrallen framför den lilla röda stugan på lotten.

– Potatisen räcker fram till mars, berättar Pakuna. Jag förvarar

den i källaren i mitt bostadshus, men det mesta ger jag bort direkt till mina barn och barnbarn.

Pakuna och hennes familj kom till Sverige från krigets Bosnien i början av 1990-talet. Familjen var bönder, så odling har alltid varit en viktig del av livet. Pakuna har odlat på Järvafältet i 25 år och besöker platsen så gott som varje dag.

SOCIAL MÖTESPLATS

Förutom att ge rikligt med lokalproducerade grönsaker är kolonilotten en viktig social mötesplats. Intill kolonistugan står en rejäl murad grill.

– Den har min svärson byggt. Vi brukar samlas här hela familjen och grilla helstekt lamm, paprika och andra grönsaker, säger Pakuna och ler stort. Kom, nu dricker vi kaffe!

Några lotter bort står Fadila Sirbic på sin hemsnickrade veranda, omgiven av klängande rosor och pelargonier i krukor. Även Fadila har odlat i området i över 20 år. Fadila bor i ett av höghusen på andra sidan

Var odlar vi?

Största delen av den areal som används för fritidsodling ligger i villaträdgårdar eller i anslutning till fritidshus. Enligt Fritidsodlarnas riksförbund (FOR) finns drygt 2,6 miljoner trädgårdar i Sverige, varav 1,9 miljoner vid villor och småhus, 675 000 vid fritidshus och 51 000 är kolonilotter. Den totala arealen för fritidsodling och trädgårdsaktivitet i landet uppskattades 2016 till 320 000 hektar, varav hälften bedöms ha bra förutsättningar för odling. Av den totala trädgårdsarealen finns ungefär två tredjedelar på landsbygden och en tredjedel i tätorter och städer.

motorvägen och intygar hur viktig odlingen och den egna lilla täppan varit för henne.

– Jag har haft problem med ryggen och varit sjukskriven länge. Man kan säga att och det var tack vare kolonilotten som jag klarade mig, säger hon allvarligt. Jag är här varje dag, även på vintern.

ODLING PÅ LITEN YTA

I början var det mest blommor på Fadilas lott men numera odlar hon och hennes man mängder med grönsaker på sina 200 kvadratmeter; pumpor, potatis, bönor, vitkål, chili, paprika... Allt växer tätt och yteffektivt, bönor och pumpor klättrar på höjden. I ett uthus hänger sex stora säckar med nyskördad lök och i växthusen dignar plantor av enorma tomater.

– Här på Järvafältet finns massor av kunskap om hur du odlar mat på en liten yta. Det är just den kunskapen som inspirerade oss att starta Orten Odlar, säger Lena, som själv är lite av en odlingsguru och författare till flera böcker om trädgårdsodling.

När vi lämnar odlingarna berättar Lena att Orten Odlar just har tilldelats en fin utmärkelse: Internationella Koloniträdgårdsförbundets pris för årets mest innovativa projekt. Dessutom har Lena och Katja precis tagit emot Koloniträdgårdsförbundets utmärkelse Årets Koloniträdgårdsfrämjare 2020 för sitt arbete med odlarna på Järvafältet. Inte dåligt, grattis till det!

Vad odlar vi?

Vinbär, rabarber, äpplen och kryddgrönt är de grödor som flest odlar. Viktmässigt är äpplen, vinbär och potatis störst. Det odlas betydligt mer äpplen i våra trädgårdar än inom landets yrkesodling. Fritidsodlingen av potatis är däremot avsevärt mindre än yrkesodlingen.

Källa: [Fritidsodlingens omfattning i Sverige](#), av Lise-Lott Björkman och Fritidsodlingens Riksorganisation, utgiven 2012.

Mira Gartz har tillsammans med Tove Rosander startat ett mikrojordbruk i Hässelby.

Foto: Tove Rosander

MIKROJORDBRUKET I HÄSSELBY

Ytterligare exempel på hur människor får uttryck för sin odlingsglädje är olika former av odlingar i staden som främjar möten och gemenskap. Ett av de senaste initiativen är ett mikrojordbruk i Hässelby som Mira Gartz och Tove Rosander har startat. Den dag i augusti som vi får tag på varandra är första försäljningsdagen. Skörden till salu består av sallats-huvuden. Med start i juni så odlas än så länge sallat och olika sorters kål.

– Det här har blivit en mötesplats, berättar Mira. Folk stannar och vill hjälpa till! Det blir mycket prat också. Människor idag vet inte så mycket om odling, vad som händer i marken och hur ekosystem fungerar.

Precis som det tar tid att bygga ett företag tar det tid att utveckla en bra odlingsjord. De satsar på att odla i bäddar och har viss tillgång till

hästgödsel och kompost samt flis att täcka gångarna med. Mira poängterar att det är ett långsiktigt arbete. Idag är kunderna privatpersoner som kommer till platsen men man planerar för att ha ett andelsjordbruk med grönsakskassar och att sälja överskottet på REKO-ring.

– Ska det gå ihop sig ekonomiskt är det direktförsäljning som gäller. Men än så länge är vi alla volontärer här, säger Mira.

Idag förfogar de över 2 056 kvadratmeter odlingsyta i en privat trädgård. Lite plats för en bod finns också. I planeringen finns odlings-tunnlar för tomater och grönsaker och i drömmarna lockar en odlings-bar gräsyta alldeles intill.

Tove och Mira gör allt detta för att de vill bidra till en hållbar stadsutveckling och för att matproduktion ju är så roligt! ■

Svenska Högarna är Sveriges största marina naturreservat

Den 2 september invigdes Sveriges största marina naturreservat, Svenska Högarna. Runt ögruppen finns ett rikt marint djurliv och på havsbotten friska ekosystem med blåmusslor, tång- och algbälten.

Text: Kristina Nigell Foto: Länsstyrelsen i Stockholm

Svenska högarna ligger i Norrtälje kommun, längst öster ut i Stockholms ytter-skärgård. Ögruppen är sedan tidigare naturreservat, men utökas nu med ett stort havsområde. Naturreservatet växer från knappt 3 000 till hela 61 000 hektar, vilket gör Svenska Högarna till Sveriges största marina reservat.

RIKT VÄXT- OCH DJURLIV

Naturen är typisk för den allra yttersta skärgården med kala klippor och låg växtlighet. Havsområdet runt ögruppen hyser ett rikt marint växt- och djurliv med bland annat mycket sjöfågel, säl, blåmusslor, tång och algbälten.

Här finns några av de viktigaste sjöfågelkolonierna i Stockholms län

med arter som sillgrissla, tobisgrissla, tordmule, ejder och svärta, arter som har förvunnit i flera andra skärgårdsområden. I närområdet finns även Östersjöns största bestånd av gråsäl.

– Det är jättekul att vi nu kan inviga det stora marina reservatet vid Svenska Högarna. Arbetet har pågått under fem års tid. Att nå det här resultatet hade varit helt omöjligt utan ett nära samarbete med en rad olika aktörer, inte minst Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, sa landshövding Sven-Erik Österberg under invigningen.

TILLTRÄDESFÖRBUD

Länsstyrelsen beslut innebär att det kommer nya områden med tillträdesförbud för att skydda djurlivet under känsliga perioder. För att skydda det rika växt- och djurlivet kring öarna införs hastighetsbegränsningar och förbud mot båtörning, ankring och fiske i området.

Titta gärna på [Länsstyrelsens film från den digitala invigningen](#). Där får du bland annat höra miljöminister Isabella Lövin's invigningstal. ■

Nationalpark i Nämndöskärgården

I Nämndö skärgård finns mycket höga natur- och kulturvärden, både på land och i vattenmiljön. För att skydda värdena i området startar nu arbetet med att bilda en nationalpark.

Text: Elin Deremar

Att bilda nationalparker är ett sätt att bevara vårt gemensamma natur- och kulturarv för framtiden. Det är de finaste och mest värdefulla delarna av det svenska landskapet som bevaras och skyddas som nationalparker. Nu har arbetet påbörjats med att ta fram ett förslag till nationalpark i Nämndöskärgården i Värmdö kommun, en fantastiskt fin och representativ del av Stockholms skärgård. Här finns tusentals kobbar och skär i en levande och oexploaterad skärgårdsnatur.

Förutom att skydda den värdefulla naturmiljön ger en nationalpark förutsättningar för rekreation och naturturism. En stor del av området som föreslås som nationalpark är redan idag naturreservat, bland andra Bullerö naturreservat.

Arbetet sker i samarbete mellan Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Havs- och vattenmyndigheten, Värmdö kommun och Skärgårdsstiftelsen. Samverkan och delaktighet med andra aktörer är viktiga delar i arbetet som kommer pågå under ett flertal år framöver.

På [Naturvårdsverkets webbplats](#) kan du läsa ett pressmeddelande om arbetet med att bilda nationalparken.

Bullerö i Nämndö skärgård

Retrout

– arbete över gränserna värnar vår fisk och fisketurism

Sportfisketurism, havsöring och restaurering av vattendrag är fokus för Retrout, ett EU-finansierat projekt som Länsstyrelsen Stockholm leder sedan tre år tillbaka. Syftet med projektet är att utveckla och främja hållbar kustfisketurism samtidigt som fiskpopulationerna i Östersjön värnas.

Text: Kristina Nigell

– Östersjön diskuteras ofta i form av miljöproblem och ett yrkesfiske som går i en nedåtgående spiral. Att ha fått möjlighet att jobba med något så positivt och framtidsinriktat som i Retrout är stimulerande och roligt, säger Gustaf Almqvist, marinbiolog vid Länsstyrelsen och verksam inom projektet.

Projektet är ett brett samarbete mellan alltifrån besöks- och intresseorganisationer, kommuner, universitet och forskare till sportfiskeguider. I ett delprojekt koordineras sedan 2018 utvecklingen av fiske-

destinationerna inom området.

– Tillsammans har vi skapat fiskedestinationer runt centrala och södra Östersjön. Stockholms skärgård är en sådan destination. De andra finns i Baltikum och Polen och även Åland kan komma att ingå i samarbetet längre fram, berättar Gustaf.

BALTIC SEA FISHING

Ett framsteg i projektet är att kunna marknadsföra hela Östersjön som ett resmål för hållbart sportfiske, med de olika ländernas destinationer. Allt under namnet Baltic Sea Fishing. En webbplats

(balticseafishing.com) har skapats, där det i skrivande stund finns 28 fiskeguider listade. Ett brett utbud av olika slags fiskeupplevelser erbjuds, alltifrån paketlösningar med fiske, mat och boende för den långväga resenären, till hel- och halvdagsbokningar.

– Att upprätta samarbeten över landgränserna har varit utmanande och tagit tid. Men det har verkligen varit värt det och nu har vi kommit till en punkt där vi kan se allt det vi har utträttat, säger Håkan Häggström på Länsstyrelsen som leder projektet och även varit en eldsjäl i att skapa det.

Catch & release innebär att fisken försiktigt släpps tillbaka efter att den har fångats. Foto: Ingmar Eriksson

ETISKT OCH MILJÖMÄSSIGT HÅLLBART

En etisk kod som de medverkande länderna har enats om borgar för högkvalitativa och säkra fiskeupplevelser. Men även, vilket gör samarbetet unikt, en hög etisk och miljömässigt hållbar standard. Bland annat innebär det restriktioner för mängden fisk som får tas med hem. Catch & release, dvs att fisken försiktigt sätts tillbaka efter att den fångats, praktiseras i huvudsak.

“
*Vi ser att
initiativet har
bidragit till en bred
kompetenshöjning och
kvalitetssäkring av
fisketurismen*

BLÅ TILLVÄXT = SATSNING PÅ SPORTFISKE OCH FISKEVÅRD

Under ett antal år har det funnits ett politiskt intresse för en så kallad blå tillväxt, framförallt påkallat från EU-kommissionens sida men även etablerat nationellt i Sverige och andra medlemsländer. I begreppet inkluderas inte bara hållbar utveckling och tillväxt för traditionella marina näringar som sjöfart och yrkesfiske, utan även exempelvis besökssturism.

Det var just att verka för en blå tillväxt som intresserade Länsstyrelsen och projektgruppen när projektet utformades. Ambitionen har hela tiden varit att fortsätta det angelägna miljö-

Miljön i de andra RetROUT-destinationerna skiljer sig markant åt från Stockholms skärgård. De polska och lettiska kusterna utgörs av långsträckta sandstränder, medan kustmiljön i Litauen och Estland är mer varierad. Där finns en rik mängd vattendrag, kullerstenstränder tar vid och bitvis växer tallskogen nästan samman med täta vassfält.

arbetet och samtidigt stärka och förfinna den fisketurism som sedan årtionden bedrivits av länets fiskeguider. Denna tanke fick snabbt intresse i andra länder och det tog inte lång tid förrän det nätverk av personer som idag utgör projektet hade skapats.

– Vi ser att initiativet har bidragit till en bred kompetenshöjning och kvalitetssäkring av fisketurismen i både Stockholms län

och i Östersjön i stort, säger Henrik C Andersson, som har arbetat i snart 20 år som länsfiskekonsulent på Länsstyrelsen.

STORA EKONOMISKA VÄRDEN

Det är stora ekonomiska värden som genereras av fisketurismen. Hur stora de är undersöks i projektet. Omkring tio miljoner sportfiskare finns i Östersjöregionen, bara i Sverige är det

Havsöring underifrån. Foto: Gustaf Almqvist

Restaurering av Vitsån, bilden i mitten visar slutresultatet.

uppskattningsvis 1,5–2 miljoner människor som årligen ägnar sig åt sportfiske i någon form. Även om inte alla dessa anlitar fiskeguider är potentialen och det ekonomiska värdet stort, och det ökar över tid.

VATTENDRAG OCH HAVSÖRING

Ytterligare en viktig del i projektet är att återställa eller på andra vis förbättra vattendrag som är viktiga för havsöringens lek. Därav namnet RetROUT (öring = trout på engelska). Även om man också fiskar andra arter såsom abborre, lax och gädda, är havsöringen fokus för projektet. Att stärka öringbestånden kan i flera destinationer direkt leda till ett förbättrat fiske.

Martin Olgemar, som är vatten-samordnare på Länsstyrelsen, har tillsammans med bland annat Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna) utfört flera av de restaurerings-åtgärder som ingår i projektet.

– Genom RetROUT har vi fått möjlighet att jobba med länets vattendrag på ett sätt som vi annars inte hade kunnat göra, säger Martin.

UTBYTE AV KUNSKAP

Projektet avslutas i mars nästa år och då ska åtgärder ha genomförts i sammanlagt 12 vattendrag spridda i de olika länderna.

– Genom projektet ha vi fått ta del av hur åtgärderna ser ut i andra länder, som exempelvis i Estland, och på det sättet fått till ett utbyte av kunskap och erfarenheter mellan länderna, berättar Martin vidare.

Åtgärderna kommer att utvärderas och vara till grund för vägledning om hur vattendrag kan restaureras på bästa sätt och även hur människor i närmiljön kan involveras och bli delaktiga.

HOPP INFÖR FRAMTIDEN

Vi står nu vid ett vägskäl inför hur vi ska ta hand om vårt hav, dess fiskresurser och de näringar som är beroende av havet och fisken. Lyckade samarbeten, som de som har initierats genom projektet RetROUT, visar att det finns hopp. Dels genom att det skapas en länk mellan utveckling av besöks-näringsen och miljöarbete med koppling till havet och fiskresursen

och dels genom att personer med olika profession och uppdrag i länderna runt Östersjön börjar samarbeta och hitta gemensamma frågor och lösningar.

Som en av de svenska guiderna Peter Wällberg Berggren uttryckte det under en filminspelning om projektet:

”Min båt är mitt kontor och havet min arbetsplats. Det känns så bra att kunna träffa och samarbeta med andra som delar Östersjön som arbetsplats. Det här borde vi ha gjort för länge sedan!” ■

Projektet RetROUT

Projektet ligger inom EU:s program Interreg Baltic Sea Region och är finansierat av den europeiska regionala utvecklingsfonden, Havs- och vattenmyndigheten samt med marknadsföringspengar från Tillväxtverket. Total budget är 3,6 miljoner euro.

Projektet har 14 partner-organisationer och 28 associerade organisationer, spridda i sex länder.

På projektets hemsida, www.retROUT.org, finns information om kommande aktiviteter och resultat.

Nya naturvårdare i Fysingen

I mitten på maj släpptes två vattenbufflar ut på bete i Fysingens naturreservat – det är första gången vattenbufflar används som betesdjur i Stockholms län. Satsningen ska gynna den biologiska mångfalden. Bakom projektet står Världsnaturfonden WWF, Naturskog och Länsstyrelsen.

Text: Mats Gothnier Foto: Karin Tilander

Bufflarna har under sommaren (ar)betat i en stor fälla intill Ströms gård. Bufflarna har jobbat på bra – en fin tuvig ängsmark med flera vattenblänk kan ses kring de två djuren. Målet är att korna under 2021, tillsammans med sina kalvar, ska mixas med Highland cattles i en ännu större fälla på den våta ängsmarken. Syftet är primärt att skapa ett fint våtmarksbete som gynnar fågelliv och annan biologisk mångfald.

FÖRST I LÄNET

Bufflarna Ellen och Maud är de första vattenbufflarna som släpps ut på bete i länet. Fysingens naturreservat i Sigtuna kommun är känt för sitt rika fågelliv med över hundra häckande arter. Men vass och kaveldun har brett ut sig den senaste tiden, vilket påverkar den

biologiska mångfalden negativt.

När vattenbufflarna betar och gyttebadar i de sankna markerna ger det en variation av olika sorters gräsmark, lera, dy och vattenpölar som är gynnsamt för den biologiska mångfalden. Fler insekter och groddjur gynnar området alla fågelarter. Dessutom verkar predatorer som äter ägg och fågelungar ha respekt för dessa betesdjur.

SIMKUNNIGA NATURVÅRDARE

Förutom vinsten för områdets natur- och djurliv har vattenbufflarnas insats fler fördelar.

– Vi ser en möjlighet till en riktig win-win här. Med vattenbufflarna får vi både en bättre och billigare skötsel. Att sköta vassbältena maskinellt är kostsamt och komplicerat. Bufflarna ger också besökarna något annorlunda

och kul att titta på. Vi hoppas att de får ännu fler att upptäcka den speciella våtmarksmiljön i reservatet, säger Martin Olgemar, vattensamordnare på Länsstyrelsen.

Det finns andra betesdjur i Fysingens naturreservat, men de kan inte röra sig i våtmarkerna på samma sätt som vattenbuffeln. Genom att den gärna betar och simmar långt ut i vattnet skapas öppningar och vassfria miljöer där många arter kan trivas.

PROJEKT I SAMVERKAN

Insatsen för att utveckla naturvärdena i Fysingen är ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelsen i Stockholms län, som är naturreservatets förvaltare, WWF, som bistår ekonomiskt och Naturskog AB, som äger och sköter om djuren. ■

Nya grannar på betet i Fysingen naturreservat.

Om vattenbufflar

Totalt finns 168 miljoner tama vattenbufflar i världen, varav de flesta i Asien. I Sverige finns ett 80-tal bufflar på en handfull gårdar som används för mjölk- och köttproduktion, och för att sköta våtmarksområden. Vattenbuffelns klövar är utformade så att de kan gå bra på sankna marker. De gillar att gyttebada och lerpölar som bildas gynnar djur som grodor och våtmarksfåglar. Vilda vattenbufflar var tillsammans med visenter och föregångare till våra hästar och kor med och formade det europeiska landskapet. Nu får de tama släktingarna återuppta jobbet i Fysingen.

Bin och människor

- en fråga om tjänster och gentjänster

Vi är beroende av vilda pollinatörer, såsom humlor och andra vildbin, för vår livsmedelsproduktion. Dessa är i sin tur beroende av det landskap som vår livsmedelsproduktion ger upphov till för att överleva. Utvecklingen i odlingslandskapet de senaste femtio åren har missgynnat pollinerande insekter och många arter minskar. Men det finns mycket som går att göra för att vända den trenden och dessutom få flera andra fördelar på köpet.

Text: Hanna Williamsson

För att gynna pollinatörerna i landskapet behöver de erbjudas någonstans att bo. Pollinatörerna behöver också tillräckligt med pollen och nektar under hela växtsäsongen, inom flygavstånd från boet. Det finns många miljöer på gården som kan erbjuda detta naturligt. Att ge dessa miljöer rätt skötsel kan göra stor skillnad!

MILJÖER ATT VÅRDA

- En stor mångfald av pollinerande insekter finner föda i artrika ängar och betesmarker. Genom att

slå ängen sent hinner växterna blomma färdigt. Betesplanera gärna så att inte all blomning betas bort innan insekterna hunnit samla pollen och nektar.

- Åkerholmar och skogsbyn, särskilt de som vetter mot söder, kan vara bra livsmiljöer för bin, humlor och fjärilar. Bäst är en varierad struktur med öppna gläntor, tillgång till död ved och blommande träd och buskar såsom säl, slån, hagtorn, nypon, vildapel, rönn, fågelbär etcetera. Då erbjuder de blomning under vår- och försommar, men

också boplatser för till exempel många humlearter som bygger sina bon precis i markytan i områden där det finns mycket mossa och gammalt gräs eller i gamla mus- och sorkbon.

- Öppna slänter med solbelyst jord och sand är bra bomiljöer för många solitärbin.
- Blommande väg- och dikesrenar erbjuder ofta rikligt med föda och fungerar som både bomiljöer och spridningskorridorer i landskapet. Genom att slå dem sent gynnas blomrikedomen.

Foto: Mostphotos

Våra vilda pollinatörer

Vilka är de?

Sverige har cirka 3 000 arter av pollinerande insekter. Bland dessa hittar vi vildbin och andra steklar, dag- och nattfjärilar, blomflugor samt skalbaggar. Humlorna räknas som vildbin.

Hur går det för dem?

Populationerna av många fjärils- och vildbiarter som är knutna till det öppna landskapet har minskat drastiskt de senaste hundra åren. Av drygt 2 000 fjärilsarter är en femtedel rödlistade, liksom ungefär en tredjedel av våra nästan 300 arter av vildbin.

Varför är det så?

Att de pollinerade insekterna blivit färre hänger samman med framväxten av det moderna jordbruket och att variationen i landskapet blivit mindre. Det har bland annat inneburit färre boplatser och färre blomrika miljöer med en mindre mångfald av blommande arter. Även klimatförändringarna tycks påverka pollinatörerna negativt.

Rådgivning om pollineringsåtgärder?

Vill du ha hjälp att identifiera åtgärder för att gynna pollinatörer på din gård och få praktiska råd om hur du lyckas? Anmäl ditt intresse till Hanna Williamsson
010-223 16 26

- Var rädd om gamla träd med håligheter och grov bark och låt dessa stå solbelysta.

MILJÖER ATT SKAPA

Även i åkermarken finns naturligtvis goda möjligheter att gynna pollinatörerna. Det är särskilt värdefullt där åkrarna är stora och det är långt mellan de miljöer som listats ovan.

- Du kan utnyttja svårbrukade åkerkanter, skydds-zoner, trädor, obrukade fältkanter och sprutfria kantzoner genom att så in blommande fröblandningar.
- Lämna gärna någon liten del i vallar med klöver som får blomma innan den slås av.
- Om det är långt mellan boplatserna och födotillgången kan man hjälpa humlorna genom att ställa ut halmbalar i närheten av blommande odlingar där de kan bygga bon. Man kan också lägga upp en så kallad skalbaggsås där till exempel humledrottningar kan övervintra.

Att se till att de vilda pollinatörerna trivs på gården är en bra idé, inte bara för pollineringen av våra grödor och de pollinerande insekternas överlevnad. Åtgärder som gynnar pollinatörerna gynnar ofta även till exempel rovinsekter som kan minska problem med skadeinsekter. Ett pollinatörsvänligt landskap uppskattas av fåglar och vilt och upplevs som vackert av oss människor. ■

Foto: Anna Lindhagen

Pollineringsuppdraget

Landets länsstyrelser har fått ett uppdrag av regeringen att under åren 2020 till 2022 arbeta för att stärka förutsättningarna för våra vilda pollinatörer. Vi ska bland annat samordna och vägleda olika aktörer i länet som på olika sätt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Vi ska också sprida information, arbeta för att främja pollinatörer i våra skyddade områden och fördela bidrag till pollineringsfrämjande projekt i kommunerna.

Om du har frågor om uppdraget eller Länsstyrelsens arbete med vilda pollinatörer är du välkommen att kontakta Hanna Williamsson som är samordnare för uppdraget, hanna.williamsson@lansstyrelsen.se eller 010-223 16 26.

Lästips och mer information

I [Jordbruksverkets webbutik](#) finns många broschyrer om odlingslandskapet pollinatörer och hur man kan hjälpa dem att göra ett bra jobb.

I Jordbruksverkets webbutik finns också en [broschyr om hur du anlägger en skalbaggsås](#).

På [Jordbruksverkets webbplats](#) finns också information om olika åtgärder för att gynna pollinatörer på åkermark och hur de går att förena med jordbrukarstöden. Du kan till exempel läsa mer om [Träda](#) eller [Förgröningsstöd](#).

Livsmedelsförsörjning i kris?

– Lärdomar från pandemins första månader

Är toalettpapper och Soldatens ärtsoppa det viktigaste varorna i butiken vid kris? Är det bra organisering som är det viktigaste för att alla ska ha mat på bordet? Eller är det statligt stöd som håller livsmedelsförsörjningen i gång? Under våren 2020 har många lärdomar dragits av aktörerna i livsmedelskedjan.

Text: Karin Eksvärd och Ola Rajab Foton: Mostphotos

Ofta pratar vi om alla saker som behöver finnas för att livsmedel ska kunna nå fram till konsumenten

i händelse av kris; jordbruksmark, utsäde, transporter, elnät och massor av andra viktiga saker. I juni arrangerade Länsstyrelsen Stockholm webinarier "Hållbara livsmedels-system i Stockholms län – Nu och framåt!". Under webinarier delade några utvalda aktörer från olika delar av livsmedelskedjan med sig av de utmaningar och de lärdomar som de har dragit av Covid-19 pandemin. Viktiga lärdomar som återkom under webinarier var betydelsen av samverkan, att kunna göra saker på flera sätt och att kunna ta snabba beslut.

ORGANISATIONENS BETYDELSE - VALLENTUNA KOMMUN

Viktigt för vår förmåga att hantera pandemin i Vallentuna kommun har varit hur vi är organiserade. Måltider i den offentliga verksamheten ses som en central fråga hos oss, säger kostchef Charlotte Müntzing. Beslutsvägarna är korta i organisationen och med hennes samordningsansvar för kommunens alla offentliga kök har det fungerat smidigt att hantera de behov av förändringar som har uppkommit i samband med pandemin. När

gymnasiets kök inte behövde personal på grund av stängningen, kunde personal enkelt flyttas till förskolorna där behovet var större på grund av sjukskrivningar. Att vid behov ändra tillagningskök till mottagningskök och att hantera förändrad tillgång på olika livsmedel har gått smidigt.

– Att eftersträva en hållbar livsmedelsförsörjning med mer lokal förankring har påverkat upphandlingen av livsmedel i kommunen. Charlotte berättar att när deras grossist på grund av Covid-19 pandemins effekter inte kunde leverera svenskt kött, kunde deras lokala leverantör istället öka på sin leverans.

Vid verklig kris gäller det att det offentliga och näringslivet kan samarbeta

– Vid verklig kris gäller det att det offentliga och näringslivet kan samarbeta för att kommunerna ska kunna ta det stora ansvar för livsmedelsförsörjningen som de har. Charlotte lyfter fram att det då behövs en större säkerhet i leveranser av livsmedel och avtal som håller även vid kris där Force Majeure är utbytt mot något som underlättar situationen för både leverantör och köpare.

THE HAIRY PIG – SNABBA BESLUT

Karolina Turner, som tillsammans med sin man driver restaurangen The Hairy Pig, berättar om de drastiska och snabba beslut hon och hennes man fick ta i mars för att rädda företaget. Restaurangen ligger i bästa turismklämma i Gamla Stan och kundbesöken sjönk med 99 procent

De annars folkfyllda gatorna i Gamla stan ekade tomma, bilden visar Västerlånggatan i slutet på mars 2020.

när effekterna av pandemin slog till.

– Vi fick säga upp hela personalen. Vi gick från 15 till 1 person direkt. Det var inget att vänta på, berättar Karolina.

Öppettiderna ändrades, inköpen stoppades, städ, fönstertvätt och sophämtning satsades upp, hyran förhandlades – allt på samma gång. Den egna produktionen av korv skars ned drastiskt och jakten på nya intäkter startade. De fick öppna uteserveringen tidigare, de började sälja förpackad korv, vildsvinsburgare, senap och ketchup.

Restaurangen drivs med filosofin att inte ha några mellanhänder och varorna kommer från lokala gårdar liksom direkta kontakter i Italien och Spanien. Genom deras kund Ulla Larsson på Åby gård fick de tips om att sälja sina korvar på REKO-ringar runt Stockholm.

Tack vare att de snabbt skred till verket, klarade de att hålla konkursen stängd. Bidragen från staten menar hon har haft mycket ringa betydelse för dem och besparingarna har varit nödvändiga.

– Samtidigt är vi otroligt glada över att vi fått ha restaurangen öppen och för alla stamkunder som kom och stöddat när det var som värst i

våras. Nu har trenden vänt och det börjar se ljusare ut, avslutar Karolina

ICA FLYGFYREN – SNABB UTVECKLING

– Plötsligt blev ärtsoppa och toapapper våra bäst säljande varor! berättar Magnus Aronsson, VD för ICA Flygfyren i Norrtälje. Då är läget inte som vanligt. Försäljningen online ökade snabbt med 150 procent och 20 personer behövde anställas, bland annat telefonsupport och en lokal taxi-chaufför utan körningar, för att möta efterfrågan. Leverantörsleden hängde inte alltid med och vissa hyllor gapade stundtals tomma.

Plötsligt blev ärtsoppa och toapapper våra bäst säljande varor

Det blev också viktigt med avstånd i butiken och att se till att personalen kunde jobba på ett tryggt sätt. Och allt behövde åtgärdas på en gång!

ICA Flygfyren har jobbat med hållbarhetsfrågor länge och jobbar aktivt med att lyfta Roslagens livsmedelsproducenter. När Covid-19 slog till engagerade man sig än mer i bygden med stöd till företag och föreningar. För att stötta de lokala livsmedelsproducenterna köpte man in i större partier av deras varor och tog fram riktade annonser och kampanjer.

GEMENSAMMA NYCKLAR FÖR MÖJLIGA LÖSNINGAR

I anslutning till webinarier och i de kontakter Länsstyrelsen har haft med aktörer i livsmedels-systemet, under Covid-19 pandemin, har det framkommit flera saker som har bidragit till lösningar i krisen:

- Vilja att bidra och stärka – när aktörer ser sig som en del i ett system och hjälps åt
- Flexibilitet – när det finns utrymme för kreativitet och förmåga att lära av erfarenheter
- Överlappande funktioner – när företag och organisationer har flera möjliga sätt att genomföra något
- Tillgång till oväntad kompetens – vid kris vet man inte vad som behöver lösas, därför behövs diversitet och livskraftiga företag och organisationer lokalt
- Nätverkande och samarbeten – med förtroende och tillit till att människor vill bidra blir det enklare
- Förmåga att ta beslut som möjliggör – när besluten fattas på lämplig nivå i en organisation går det fortare och är möjligheten större att de leder framåt
- Att kunna agera på det oväntade – när man snabbt vågar prova nya lösningar

Under våren 2020 blev det än tydligare att vi alla har viktiga roller för att bygga och stärka samhällssystemet i vårt län så det klarar livsmedelsförsörjningen i händelse av kris. ■

Vissa butikshyllor gapade tomma när leverantörsleden inte hängde med i början av pandemin. Foto: Andreas Almquist/Mostphotos

Pandemin har gjort det svårt för många landsbygdsföretagare

För att få en bild av hur Covid-19 pandemin påverkar landsbygdsföretagen i länet skickade vi under våren ut en enkät till Landsbygd i Centrums läsare.

Av de 129 landsbygdsföretagare som svarade på enkäten menade alla att deras verksamhet har påverkats av Covid-19 på något sätt, exempelvis så hade 55 procent av företagen en förändring av intäkterna. För företag med aktiviteter på gården samt livsmedelsbutiker ökade intäkterna när det blev ett större intresse för lokal ökad och fler flyttade ut till sina sommarstugor, men för de allra flesta minskade intäkterna och för flera drastiskt.

En del företagare har tappat sina försäljningskanaler och kundgrupper och har varit tvungna att hitta nya. De har sagt upp personal eller har låtit bli att anställa sommarjobbare, vilket särskilt för de med lantbruk har ökat arbetsmängden för dem själva. Sjukskrivningarna ökade och den utländska arbetskraften uteblev i vissa fall.

Av de 129 svarade 66 att deras verksamheter har påverkats långsiktigt, vilket kommer ta tid hämta sig ifrån. Förutom påverkan på själva verksamheten minskade kundernas betalningsförmåga, företagen förlorade inkomster och likviditeten blev dålig.

Medan livsmedelsföretagen varit flexibla i att ta fram nya produkter och hitta nya marknader med direktförsäljning till kund, hade företagen inom besöksnäringen svårare att hitta nya vägar.

SAM-info

Text: Karin Vela Foto: Mostphotos

31 oktober

sista dag då du ska ha utfört aktiviteter på samtliga skiften som ingår i din ansökan

Fältkontroller 2020

Kontrollsäsong 2020 lider mot sitt slut. Tack för gott samarbete och trevligt bemötande under säsongen! ■

Åtgärda det som är möjligt

Senast den 31 oktober ska du ha utfört aktivitet på samtliga skiften som ingår i din ansökan om jordbrukarstöd. Om du har haft ett fältbesök av länsstyrelsen behöver du vara uppmärksam på de avvikelser som noterats i kontrollresultatet. Åtgärda det som är möjligt för att undvika avdrag på stöden. Ring gärna kontrollanten om något är otydligt i kontrollbrevet eller om du har andra frågor. ■

Åtaganden

Länsstyrelsen arbetar fortsatt med handläggning av åtaganden och utbetalning av miljöersättningar som återstår från tidigare stödår. Besluten kommer att skickas ut löpande. Under året kommer vi även att besluta de ansökningar om förlängningar av åtaganden som kommit in med årets ansökan. Vi skickar ut även dessa beslut löpande. ■

Utbetalningar 2020

Med start i september börjar Länsstyrelsen besluta om utbetalning av delutbetalning för miljöersättningar, kompensationsstöd och ersättning för ekologisk produktion samt omställning till ekologisk produktion. Ersättningarna börjar betalas ut i oktober och omfattar 75 procent av det totala stödbeloppet.

Det är viktigt att du angett rätt kontonummer. Ifall du behöver ändra kontonummer kan du göra

det på [Mina sidor på jordbruksverkets webbplats](#). Genom att logga in på Mina sidor kan du se ditt beslutsbrev lite innan du får det i brevlådan. Du hittar beslutsbrevet på första sidan du kommer till när du loggat in, under rubriken Kommunikation i mina ärenden.

Tänk på att utbetalningarna ofta klumpas ihop. När du tittar på ditt bankkonto kan det se ut som en utbetalning fast det egentligen är flera olika. Du får ett beslutsbrev för varje utbetalning. ■

Har du koll på när din katt får ungar?

Från och med den 15 juni i år gäller nya regler för hund- och katthållning. Genom de nya reglerna ska djurens behov samt djurhållarens ansvar och krav på kompetens bli tydligare. Kattägarens ansvar vid okontrollerad förökning är en av de frågor som har förtydligats.

Text: Freja Engström och Jenny Eliasson
Foto: Mostphotos

FÖRÖKNING UNDER ORDNADE FORMER

Några har kanske varit med om att det plötsligt tumlar runt en hop oväntade kattungar på gårdsplanen. Tillökningen i kattfamiljen var oplanerad och du som djurhållare har inte möjlighet att själv ta hand om alla kattungar eller hitta nya hem åt dem. Den slutliga lösningen för att hålla antalet katter nere kanske blir avlivning.

Okontrollerad förökning är ett exempel på vad de nya reglerna om kastrering och sterilisering av katter ska förebygga. Djurhållaren ska undvika att hemmets katter förökar sig oplanerat. Okontrollerad förökning kan leda till att antalet ungar som föds är fler än vad som önskas, vilket i sin tur kan leda till att många djur får sätta livet till i onödan. Avlivning är ingen hållbar lösning för att hålla djurantalet nere.

DJURÄGAREN ÄR SKYLDIG ATT HA KONTROLL

Den nya regeln innebär att kattägaren behöver förebygga

okontrollerad förökning. Kastrering eller sterilisering är de säkraste och effektivaste sätten att undvika oönskade tillökningar. Andra sätt att förhindra okontrollerad reproduktion kan vara att ge sin honkatt preventivmedel eller att anordna lämpligt utformade inhägnade rastgårdar. ■

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om hållande av hund och katt; (L 102); 6 kap. 2 §

Djurhållaren ska vidta nödvändiga försiktighetsåtgärder för att förebygga oplanerad, oönskad eller överdriven reproduktion av de djur som han eller hon ansvarar för.

Allmänna råd till 6 kap. 2 §

Katter som rör sig fritt utomhus bör vara kastrerade, steriliserade eller på annat sätt förhindrade från att kunna fööka sig okontrollerat.

Du kan läsa mer om de nya hund- och kattföreskrifterna på [Jordbruksverkets webbplats](#).

Som du bäddar får dom ligga

Nu lider betesperioden mot sitt slut och stallperioden väntar för de flesta av landets lantbruksdjur. I samband med detta drar Länsstyrelsens arbete med djurskyddskontroller av lantbruksdjur igång efter några månaders uppehåll. Inför stallperioden är det bra att som djurhållare se till att det finns goda förutsättningar för att djuren ska få en trivsamt vinter.

Text: Freja Engström Foto: Mostphotos

Innan djuren tas in är det bra om den årliga rengöringen och nödvändig desinficering av stallet är gjord så att risken för smittor är så låg som möjligt. I samband med installning

kan det även vara bra att se över parasittrycket i besättningen för att förhindra att betesbundna parasiter följer med in på stall, vilket kan påverka djurens hälsa och produktion. Tänk alltid på resistensläget och rådfråga gärna en veterinär om just din besättning är i behov av behandling mot mask eller andra parasiter.

TA EN SVÄNG I STRÖBÄDDEN

Det är viktigt för djurens välbefinnande att deras liggplats är torr och ren. Smuts- och gödsel-förorenade djur är ett vanligt problem under stallperioden. Med en blöt och smutsig päls kan djuret få svårt att behålla värmen, vilket i sin tur kan leda till att djuret äter mer. Gödsel i

päls och mot hud ger också en ökad infektionsrisk. Under perioden på stall är djuren hänvisade till den plats djurhållaren erbjuder och har inte samma valmöjlighet att själva välja sin liggplats som när de går på bete. Om bädden inte är torr och ren är djuret säkerligen inte det heller. Så ta gärna en extra lov i ströbäddarna under vintern och strö lite extra där det behövs så att djuren har det rent och bekvämt.

LIGGHALLEN SKA FYLLA SITT SYFTE

Djur som går ute året runt ska under den kalla perioden ha tillgång till ligghall där de kan få skydd mot väder och vind. Undantag från kravet finns för den som har fått dispens hos

Hundsmuggling ökar i Corona-tider

Det har säkert inte gått många förbi att hundvalpar som föds upp i så kallade hundfabriker utomlands illegalt förs in i Sverige. Under coronapandemin har intresset för att köpa hundvalp ökat och Svenska Kennelklubben meddelade i juli att vissa uppfödare av populära raser har slut på valpar. I samband med att hundvalparna tar slut hos de seriösa uppfödarna ökar den illegala handeln.

Text: Freja Engström

Länsstyrelsens länsveterinär, Sonia Lopes, representerar länsstyrelserna i *Samverkansgruppen för hundvälfärd*, som driver en kampanj mot hundsmuggling. Samverkansgruppen jobbar för att blivande hundägare ska avstå från att köpa en insmugglad hund. Så länge det finns köpare som efterfrågar insmugglade hundar så gynnas den grymma uppfödningen och handeln. Tänk på att det är du som köpare som ansvarar för att säkerställa att hunden kommer från en bra uppfödning.

SÅ UNDVIKER DU ATT KÖPA EN SMUGGELHUND

- Planera ditt hundköp och var påläst.
- Träffa uppfödaren och valpen i deras hem. Hämta aldrig en hund på exempelvis en parkering via en mellanhand.
- Kräv att registreringsbevis, köpeavtal och veterinärbesiktningssintyg ska följas med hunden, inte skickas i efterhand.
- Kontrollera att uppfödaren och mamman till valpen är anslutna till och registrerade hos Svenska Kennelklubben samt att mamman är registrerad i Jordbruksverkets hundregister. Det är lag på att alla hundar ska vara id-märkta och registrerade i hundregistret.
- Säkerställ att införselkraven är uppfyllda om valpen kommer från utlandet.
- Kom ihåg - om något känns fel så är det kanske det. Avbryt köpet eller skaffa mer information innan du bestämmer dig! ■

Anmäl misstänkt hundsmuggling

Om du misstänker illegal handel med hundar eller har frågor gällande hundregistret kan du vända dig till Jordbruksverket, telefon: 036-15 50 00 eller e-post:

jordbruksverket@jordbruksverket.se.

Misstänker du införsel av smuggelhundar, ring Tullverket på telefon: 90114 och meddela ankomsttid och plats.

Om du misstänker att valpar till försäljning behandlas illa eller hålls i en dålig miljö, kan du göra en anmälan till länsstyrelsen. Länsstyrelsen i Stockholm tar emot anmälningar vardagar 9:00-12:00, telefon: 010-223 11 20.

Vill du läsa mer?

Läs mer om hundsmuggling och hur du undviker felaktiga köp på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Mer om kampanjen mot hundsmuggling hittar du på [Svenska Kennelklubbens webbplats](#).

Vill du ha mer information och råd om framtida hundköp, besök Svenska Kennelklubbens webbplats www.kopahund.se eller maila till kopahund@skk.se.

På [Jordbruksverkets webbplats](#) finns en checklista för införsel av hundar och katter.

Dokumentärserien [Dokument inifrån: Älskade smuggelhund](#) finns att se på SVT Play fram till den 30 oktober i år.

Jordbruksverket. Ligghallen ska bestå av tre täta väggar och tak. Om det finns en ligghall som djuren inte verkar använda kan man behöva se över om den uppfyller djurens behov. Laktta gärna dina djur och försök att se vilka specifika önskemål just din besättning har.

DAGS ATT RÄKNA FÅR OCH GETTER

Under årets sista månad är det dags att rapportera in det aktuella antalet får och getter som finns i besättningen. Under december görs detta lättast med hjälp av din e-legitimation via [Jordbruksverkets e-tjänst](#) för att anmäla flytt av får, getter och grisar eller rapportera din får- och geträkning. ■

Uppfyller ligghallen djurens behov?

- Är liggytan torr och ren?
- Är ligghallen för mörk eller fel utformad med gömda vrår och vinklar som gör att djuren inte vill gå in?
- Är in- och utgången tillräckligt bred eller hindrar ranghöga djur andra individer att använda ligghallen?
- Är utrymmet tillräckligt stort för det antal djur den ska rymma?

Nytt om övergången till nästa landsbygdsprogram

Nästa programperiod av landsbygdsprogrammet är förskjuten på grund av försenade förhandlingar om EU:s jordbrukspolitik. Nuvarande programperiod kommer därför att förlängas under åren 2021-2022. Fram till årsskiftet finns pengar kvar att söka för startstöd och stöd till rovdjursstängsel.

Text: Karin Haglund Foto: Mostphotos

Det nya landsbygdsprogrammet är framskjutet till 2023 och fram till dess blir det en förlängning av det nuvarande programmet med nya stödpengar I regeringen föreslår ett fortsatt kraftfullt landsbygdsprogram, totalt handlar det om 5,2 miljarder kronor per år för hela landet. Vilka stöd som kommer att vara öppna för ansökan är ännu inte klart, inte heller hur tilldelningen av medel blir till Stockholms län.

På Jordbruksverkets webbplats kan du ta del av Jordbruksverkets förslag på hur landsbygdsprogrammet bör förlängas. I förslaget beskrivs utformningen av förlängningen utifrån olika budgetalternativ. Hur stor budgeten blir beror på utfallet i förhandlingarna om EU:s långtidsbudget samt på vilken nationell medfinansieringen som regeringen beslutar skjuta till. Jordbruksverkets förslag är lämnat till regeringen och

vi kan förhoppningsvis vänta oss ett beslut under hösten.

När vi får mer information kommer vi att informera dig på vår webbplats och via vårt digitala nyhetsbrev. Om du inte redan prenumererar på vårt nyhetsbrev kan du anmäla dig till det på [Länsstyrelsens webbplats](#).

SLUTSPURTEN FÖR NUVARANDE PROGRAMPERIOD

Med bara några månader kvar på den nuvarande programperioden för landsbygdsprogrammet 2014–2020 finns det pengar kvar att söka för [startstöd](#) och [stöd till rovdjursstängsel](#). Är du intresserad av att söka något av dessa stöd är det viktigt att du skickar in en ansökan så snart som möjligt, eftersom Länsstyrelsen måste fatta beslut om stöd senast 31 december i år. Eftersom pengarna kan ta slut

snabbt vill vi att du kontaktar oss innan du skickar in en ansökan.

Vi vill påminna om att det är viktigt att du hör av dig till oss om du inte kan hålla tidsplanen för ditt projekt eller din investering. Det gäller också om du har fått ett beslut om stöd men, helt eller delvis, inte kommer att genomföra ditt projekt eller din investering. Kontakta oss på [landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se](#) eller ring 010-223 10 00 och be om att få prata med en handläggare för landsbygdsprogrammet. ■

Vill du läsa Jordbruksverkets förslag för förlängningsåren av landsbygdsprogrammet 2014-2020?

Förslaget finns att läsa på [Jordbruksverkets webbplats](#).

LÄR DIG MER!

Länsstyrelsen har flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i kalendern på startsidan på [Länsstyrelsens webbplats](#). Där hittar du också information om den rådgivning som finns upphandlad inom respektive område.

Har du frågor eller önskemål? Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 och be om att få prata med oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden.

Foton: Mostphotos

Rådgivning inom Greppa Näringen

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill kan dessutom anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på [www.greppa.nu](#). Som IT-medlem får du tillgång till mycket information och bra tips.

Läs mer om rådgivningen på [Greppa Näringens webbplats](#), eller kontakta Åsa Pettersson, 010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Rådgivning inom ekologisk produktion

Vill du gå över till ekologisk produktion eller producerar du redan ekologiskt men behöver utveckling och stöd för att komma vidare? Landsbygdsprogrammet erbjuder kostnadsfri rådgivning för dig som vill utveckla ny eller redan befintlig ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård.

Målgruppen för rådgivningen är lantbruks- och trädgårdsföretagare Stockholms län och i vissa fall* även i Uppsala-, Södermanlands-, Västmanlands- och Örebro län.

Kontakta aktuell rådgivare (se nedan) eller ring alternativt e-posta oss på Länsstyrelsen. Skriv gärna kort om dina planer, vilka grödor/djur och vilken areal det gäller så förmedlar vi rådgivningen till aktuell rådgivare.

Växtodling

Wijnand Koker, Agrodynamik AB
070-562 17 87, wijnand.koker@telia.com

Grönsaker*

Wijnand Koker, Agrodynamik AB
070-562 17 87, wijnand.koker@telia.com

Åsa Rølin
079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Ylva Andersson, HS Konsult AB
073-336 76 69, ylva.andersson@hushallningsallskapet.se

Potatis*

Åsa Rølin
079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Frukt, bär, perenna grönsaker*

Rådgivare är Kirsten Jensen på Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Anmäl intresse till Åsa Pettersson, Länsstyrelsen i Stockholm.
010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Mjölproduktion

Mia Lindqvist, Mias lantbruksrådgivning
072-145 32 62, mia@miaslantbruksradgivning.se

Nötköttproduktion

Mia Lindqvist, Mias lantbruksrådgivning
072-145 32 62, mia@miaslantbruksradgivning.se

Martin Dreber (bygg), Erika Västgöte Dreber
070-829 09 81, martindreber@hotmail.com

Lammproduktion

HS Konsult AB: Louise Ryberg
070-640 85 75, louise.ryberg@hushallningsallskapet.se

Fjäderfäproduktion*

Åsa Odelros
070-697 66 11, asa@odelros.se

Rådgivning till serviceställen på landsbygden

Behöver du hjälp med att utveckla din livsmedelsbutik, drivmedelsstation eller ombudsverksamhet? Nu kan du som driver en prioriterad serviceverksamhet på landsbygden kan få subventionerad rådgivning för att utveckla ditt företag. Rådgivningen riktar sig till ägare och anställda i företag som arbetar med lokal service på landsbygden, öar och orter med färre än 3000 invånare på landsbygden i Stockholms län.

Du kan få enskild rådgivning inom följande områden:

- **Inköp och distribution**
- **Varuexponering**
- **Marknadsutveckling och diversifiering**
- **Företagsekonomiska analyser**

Mathias Wassén, Qpeople AB
mathias.wassen@qpeople.se, 070-555 25 29

Jeanette Smårs, Qpeople AB
jeanette@crazyenough.se, 072-981 40 16

- **Energieffektivisering och energikartläggning**

Jörgen Wallin, Energum energipartner AB
jorgen.wallin@energum.se, 070-550 24 11

- **Matsvinn**

Elin Aronsen Beis, Foodloopz AB
elin@foodloopz.se, 072-911 44 99

Mer information och presentationer av rådgivarna hittar du på Lansstyrelsens webbplats.

Rådgivningen kommer att anpassas och fokusera på det som du vill ha hjälp med. Du betalar 30 procent av totalkostnaden medan projektet står för 70 procent. Projektet finansieras av EU-medel genom landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Om du har frågor, kontakta oss på Lansstyrelsen.
Ola Rajab, 010-223 16 29, ola.rajab@lansstyrelsen.se eller
Karin Haglund, 010-223 17 28, karin.haglund@lansstyrelsen.se.

Affärutveckling för livsmedelsproducenter

En utbildning för dig som vill utveckla din befintliga verksamhet på gårdsnivå och/eller är småskalig livsmedelsproducent och vill affärsutveckla. Deltagarna kan ha olika inriktningar inom småskalig livsmedelsproduktion.

- Åtta halvdagar i affärsutveckling
- Feedback på din affärsplan
- Stöd att sätta mål och utveckla din affärsplan
- Verktyg för att öka din lönsamhet och ta företaget till nästa nivå
- Ökad förmåga att leda dig själv, ditt företag och andra
- Ett inspirerande nätverk med företagare i grön näringslivet

Datum och tid: kl. 15.30-20.30 med start 9 november 2020 och avslut 10 mars 2021. Anmäl dig senast 5 oktober.

Plats: Utbildningen kommer att ha båda fysiska och digitala träffar.

Utbildningen är kostnadsfri och finansieras av Landsbygdsprogrammet, du betalar endast för mat, fika och litteratur.

Läs mer och anmäl dig på LRFs webbplats. Har du frågor eller funderingar kan du kontakta Anna Lindgren, anna.lindgren@lrf.se eller Helena Isakson, helena.isakson@lrf.se.

Smakrik och blomstrande besöksnäring

Genom projektet *Smakrik och blomstrande besöksnäring* erbjuds kompetensutveckling och rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms län. Du som har ett boende, servering, gårdsbutik, aktiviteter för besökare eller annan typ av besöksverksamhet på landsbygden tillhör målgruppen och är välkommen att delta!

Du kan få rådgivning anpassad efter just ditt företag inom följande ämnesområden:

- Bevara och utveckla en historisk trädgård
- Trädgårdsdesign
- Matlagning för att höja matupplevelsen
- Marknadsföring på webben och i sociala medier
- Storytelling
- Sälj mer i din gårdsbutik
- Tillgänglig besöksverksamhet

Du kan få rådgivning både enskilt och i en mindre grupp. Du betalar 30 procent av totalkostnaden medan projektet står för 70 procent. Projektet finansieras av EU-medel genom landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Projektet är ett samarbete mellan Mälardalslänen. Du kan läsa mer samt hitta aktuella rådgivare och aktiviteter på projektets webbplats.

Du kan också kontakta projektledare Kerstin Bjäresten Osmark, Lansstyrelsen Västmanland, 010-224 94 11 eller kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se.

Kostnadsfri rådgivning för ett rikt odlingslandskap

Länsstyrelsen erbjuder nu [enskild rådgivning för dig som är intresserad av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden](#). Syftet är att stärka den biologiska mångfalden och de kulturmiljöer som är kopplade till odlingslandskapet. Rådgivningen är kostnadsfri och finansieras av Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Restaurering av ekonomibyggnader

Har du frågor kring gamla ekonomisbyggnader som jordkällare, källarstugor, smedjor, ladugårdar, lador, magasin eller kvarnar? Vill du göra en insats och få mer kunskap om traditionella material, byggnads och hantverkstekniker? Behöver du kanske råd om skador som är svårösta eller hjälp att upprätta en underhållsplan? Kanske hjälp med att hitta varsamma sätt att anpassa byggnaden till nya verksamheter och nya användningsområden så att den kan fortsätta ha betydelse och berätta sin historia? Rådgivningen gäller bara i odlingslandskapet och omfattar inte bostadshus, torp och andra hus på din tomt. Posta eller e-posta vår rådgivare på *Ebbalund Byggnads AB* med en kort beskrivning och några bilder:

Sven-Erik Sihlberg, ebbalundsmail@gmail.com
Skänegatan 106, 116 35 Stockholm

Hästar på naturbetesmarker

Använder du naturbetesmarker till hästar redan idag eller har du funderat på att låta dina hästar beta naturbetesmarker? Nu kan du få råd anpassade efter dina förutsättningar på plats i hagen! Du kan få lära dig mer om naturbetesmarkers betydelse för hästarnas välbefinnande, utveckling och hållbarhet, samt vilka hästar som passar på olika typer av naturbetesmarker, men även hur man ska planera och genomföra betesdriften för bästa resultat, varför man får betalt för att beta naturbetesmarker, samt hur man kan få tillgång till naturbetesmarker att beta. Kontakta vår rådgivare på *Palustre AB*:

Inger Pebrson, inger@paulstre.se, 070-820 33 12

Betesplanering och skötsel av naturbetesmarker

Vill du få hjälp med din betesplanering för att förbättra både naturvårdsnytta, djurvälstånd och lönsamhet? Vill du lära dig mer om hur rätt djur betar på rätt plats och vid rätt tidpunkt, för att få önskad tillväxt på djuren och önskad skötsel på naturbetesmarken oavsett väder? Lära dig mer om betets näringsinnehåll, betesdjurens näringsbehov under betessäsongen, stängseltyper, betestryck och stödutfodring, naturbetesmarkens natur- och kulturmiljövärden samt hur du ska undvika problem med till exempel parasiter, igenväxning, trampsador, barknag och giftiga växter? Kontakta våra rådgivare på *HS Konsult AB*:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Louise Ryberg, louise.ryberg@hushallningssallskapet.se

Skötsel av ängsmarker, småbiotoper och brynzoner

Vill du lära dig mer om hur du ska sköta dina ängsmarker, småbiotoper eller brynzoner? Vill du öka din kunskap om deras värde för natur- och kulturmiljö och jordbruket? Vill du lära dig hur du ska undvika problem med till exempel igenväxning och ogräs? Kontakta våra rådgivare på *HS Konsult AB*:

Petter Haldén, petter.halden@hushallningssallskapet.se

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Skötsel av husgrunder, rösen, fornlämningar m.m.

Har du kulturhistoriska landskapselement som diken, äldre brukningsvägar, fågator, stenmurar, trädgårdesgårdar, odlingsrösen, fornlämningar och husgrunder på dina marker? Vill du få ökad kunskap om vilken skötsel landskapselementen behöver för att bevaras och synliggöras, samt hur du undviker problem med till exempel igenväxning och trampsador samt landskapets utveckling och historia? Kontakta våra rådgivare på *HS Konsult AB*:

Petter Haldén, petter.halden@hushallningssallskapet.se

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Skötsel av värdefulla träd i odlingslandskapet

Har du särskilt skyddsvärda träd på eller i anslutning till din betes- eller åkermark? Vill du veta hur dessa träd och deras värden kan bevaras och förstärkas genom åtgärder som föryngring, beskärning, hamling samt skötsel av miljön runt trädet/träden? Träd på annan mark som tomt eller i skog kan inte få rådgivning. Kontakta våra rådgivare på Svenska *Trädmästarna AB* med en kort beskrivning och några bilder:

Daniel Daggfeldt, daniel@tradmastarna.se

Jörg Roepcke, jorg@tradmastarna.se

Hur ska skarven i Stockholms län förvaltas?

Skarvbeståndet i länet och i Sverige har haft en snabb utveckling sedan mitten av 90-talet. Länsstyrelsen ansvarar för regional förvaltning av skarv och har tillsammans med skärgårdens aktörer tagit fram en plan för att minska beståndet i länet.

Text: Malin Langenfors Bild: Mostphotos

Dagens stora populationer orsakar konflikter med framförallt fisket och skadorna orsakade av skarv har ökat. Skarven är skyddad genom EU:s fågeldirektiv och allmän jakt på fågeln är inte möjlig. För att förvalta fågeln finns nu en regional förvaltningsplan, som komplement till den nationella planen som Naturvårdsverket tog fram 2014.

FÖRVALTNING I SAMVERKAN

Länsstyrelsen har bjudit in skärgårdens jakt-, fiske- och viltvårdsföreningar, miljöorganisationer, kommuner och andra aktörer att delta i arbetet. Efter diskussioner vid fyra workshops samt en remissrunda beslutades i våras en regional förvaltningsplan för skarv i Stockholms län. Planen ska både ge

Länsstyrelsen stöd i förvaltningen av skarv och fungera som en vägledning för de intressen som påverkas av skarven.

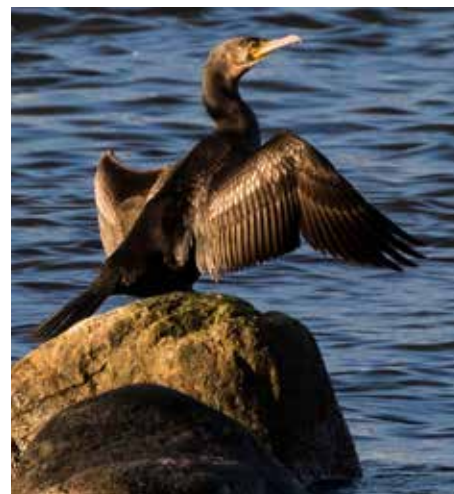
SÄTTA PLANEN I VERKET

Nu vidtar ett arbete med att förvalta och nå målsättningarna i planen. Enligt förvaltningsplanen ska skarvpopulationen minskas i förhållande till den skada skarven orsakar, samtidigt som en gynnsam bevarandestatus inte får äventyras. Länsstyrelsen bedömer att antalet skarvbon kan minska till 3000 bon senast år 2030, vilket nästan motsvarar en halvering av beståndet. Planen beskriver en rad åtgärder för att nå målen. Under förvaltningsarbetet kommer utvecklingen övervakas löpande och justeringar kommer göras utifrån de behov som dyker upp.

Bland annat ska Länsstyrelsen underlätta för fleråriga skyddsjakts-tillstånd samt för användandet av andra jakt- och skrämsemeter. Samverkan med andra länsstyrelser, myndigheter och aktörer ska utökas. Den årliga inventeringen av skarv i Östersjön ska fortsätta och ytterligare provfiskeområden ska inrättas. ■

Mål för skarvförvaltningen i Stockholms län

- Allvarlig skada på fiske, fiskeredskap och skogsproduktion orsakade av skarv i Stockholms län ska minska.
- Skarven ska utgöra ett så litet hot som möjligt mot fiskbestånd som är rödlistade eller extra betydelsefulla för ekosystemet.
- Nyetablering av skarvkolonier ska i möjligaste mån förhindras inom och i närheten av fredningsområden för fisk samt i närheten av bostadshus.
- Skarvkolonier ska finnas på de platser där de orsakar minst skada och olägenhet.
- Kunskapen och dialogen kring skarvfrågan i regionalt, nationellt och internationellt perspektiv ska öka.

Vill du läsa förvaltningsplanen?

På [Länsstyrelsens webbplats](#) hittar du förvaltningsplanen.